

Александра А. Томашевић
Институ́т за српски језик САНУ
alekstomash@gmail.com

UDC: 811.163.41'374(049.32)
Приказ

ПОЈМОВНИК СРПСКИХ ЛИНГВИСТИЧКИХ ТЕРМИНА

С. Слијепчевић Бјеливук (ур.). *Појмовник српских лингвистичких термина*. Нови Сад: Прометеј (Ваљево: Топаловић), 737 стр. (Лингвистичке едиције. Едиција *Речници*, књ. 11)*

Појмовник српских лингвистичких термина објавила је 2023. године Издавачка кућа Прометеј као једанаесту књигу у оквиру Едиције Речници, а израдила га је група аутора, под уредништвом др Светлане Слијепчевић Бјеливук, вишег научног сарадника са Института за српски језик САНУ. На списку аутора ове публикације нашло се дванаест сарадника Института, који су запослени на различитим одсецима: Марина Николић, Весна Ђорђевић, Јована Јовановић, Слободан Новокмет, Јелена Јанковић, Ивана Безрукова, Бојана Томић, Анета Спасојевић, Миљана Чопа, Јанко Ивановић, Милица Рабреновић и Јована Иваниш. Издање (737 стр.) садржи Предговор уредника С. Слијепчевић Бјеливук, основни текст Појмовника, који се простире на око 660 страна, затим Изворе, Литературу, биографије уредника и аутора, као и изводе из рецензија.

Израда *Појмовника* започета је у оквиру једног од пројеката на Институту за српски језик, са циљем да се формира савремени специјални академски речник (речник специјалне лексике) који би пописивао и дефинисао термине који се користе у оквиру српске лингвистичке науке. У недостатку оваквог свеобухватног издања, аутори су се одлучили да свој пројекат заснују на сакупљању термина који су у употреби у оквиру српистичке науке, затим на прегледу досадашње литературе и избору релевантних извора на којима би засновали дефиниције и описе термина. *Појмовник* је испрва, као резултат пилот-пројекта, објављен у

---

* Рад је финансирао Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије, према Уговору број 451-03-1271/2022-14/3130, који је склопљен са Институтом за српски језик САНУ.

електронској верзији. Ова верзија је доступна на сајту *lingvistickitermini.rs* и није у потпуности истоветна штампаном издању, које је дошло касније, као коначан резултат пројекта. Одреднице које су ушле у штампано издање биране су првенствено с обзиром на њихову актуелност у систему образовања. Овај податак говори о намери аутора у вези са публиком којој је приручник намењен – обликовати га тако да буде користан не само онима који се баве научним истраживањем српског језика, већ и ученицима и студентима, новинарима, преводиоцима, као и широј заинтересованој публици. Електронска верзија *Појмовника* лако је претражива према двама критеријумима: азбучно и тематски, те се термини једноставно умрежавају и корисник се са лакоћом може информисати о одредницама из различитих области. Два важна критеријума, узбученост термина и тематска распоређеност, примењена су и на штампано издање. Иако је у изради *Појмовника* учествовао већи број аутора, обрађујући одреднице из области за које су у истраживачком смислу заинтересовани, у издању се не примећују стилске разлике и неусаглашености. Униформност у погледу садржаја и стила одредница упућује на објективност у изради, као и на то да је улога уредника кључна када је у питању уједначавање текста различитих аутора.

У оквиру основног текста *Појмовника* налази се око 500 лингвистичких термина: од **абецедe** до **шума**. Сваком термину посвећена је по једна одредница. У оквиру сваке одреднице налазе се: етимолошки део (податак о пореклу), дескриптивни део (опште одређење појма засновано на критеријуму типичности), синонимски део (мање фреквентне или архаичне синонимске варијанте), код неких, факултативно, типологија, класификација и однос према сродним терминима, и, обавезно, испоређења и тематска област којој (тематске области којима) термин припада. Тематске области обухватају: акцентологију, граматику, дериватологију, дијалектологију, дијахронију, етимологију, етнолингвистику, историју језика, когнитивну лингвистику, лексикографију, лексикологију, лексичку семантику, лингвистику, лингвокултурологију, морфологију, неологију, нормативистику, општу лингвистику, правопис, прагматику, психоллингвистику, семантику, синтаксу, славистику, социоллингвистику, стилистику, фонетику и фразеологију. Разнородност области говори о свеобухватности приручника.

У оквиру области *акценџолоџија* обрађују се, рецимо, одреднице **акценат**, **акцентологија**, **акцентуација**, **експираторни акценат**, **енклитика**, **интонација**, **интонациона фраза** итд. Неке од одредница из области *морфолоџија* су **адјектив**, **апелатив**, **број**, **бројивост**, **бројна именица**, **бројни придев**, **везник**, **глагол** итд. У оквиру области *џравойис* неке од обрађених одредница су **абецедa**, **адаптација**, **азбука**, **аколада**, **акроним**, **алфавет**, **амперсанд**, **апостроф**, **верзална скраћеница**, **генитивни знак** итд. Интересантан је податак који се наводи у Предговору,

да термин амперсанд (&) није био предмет обраде у претходним терминолошким лексиконима и енциклопедијама. *Појмовник* доноси његову дефиницију и чини корак даље ка његовој стандардизацији унутар домаћег терминосистема (47–48):

амперсанд (&) (енгл. ampersand) интернационални логограм који означава везник „и”. Познат је још и под називом амперсанд (у енглеском језику), „and” знак (знак за „и”) или међународни знак за „и”. У српском језику би најприкладнији назив за овај знак био комерцијално „и” (што је решење којем прибегавају и неки други језици). Знак је графички настао као лигатура латинског везника *et* („и”), док назив који има у енглеском, амперсанд, води порекло од израза „and per se and”, у значењу „и суштински реч и” (онако како су га ђаци у енглеским школама читали у алфabetу када је пракса била да се знак & стави на крај алфабета као 27. слово). Његова употреба се често везује за комерцијалну сферу, користи се у називима фирми, агенција, компанија, производа, као ознака тесне колаборације међу партнерима у различитим писаним документима, филмским сценаријима и сл., као и да означи комерцијална партнерства у брендovима, нпр. *Johnson & Johnson*, *Dolce & Gabbana*, *Marks & Spencer* итд. Користи се и у компјутерским наукама (као симбол у програмским језицима), као и у описним језицима за израду веб-сајтова као што је *HTML*.
Област: правопис.

Када су у питању појединачне одреднице, њихова дужина варира. Тако, на пример, у приручнику налазимо одредницу **дијалекат**, која се простире на 12 страница (197–208) и у оквиру које је детаљно приказан теоријски поглед на овај термин у србистици, док је, на пример, одредница **сливеница** обрађена на следећи начин (597):

сливеница резултат процеса сливања; бленд(а).
Област: дериватологија.

У Предговору је ова разноликост у погледу дужине одредница и образложена: уредник наводи да је сваком термину посвећено онолико простора колико његова комплексност захтева. Када су у питању, дакле, термини око којих у науци не постоје неусаглашености или који представљају јасно ограничен појам, било је потребно формирати одговарајућу дефиницију како би одредница *Појмовника* била заокружена. Са друге стране, многи термини су из различитих углова проблематични, те су аутори тежили томе да све актуелне и релевантне тачке гледишта укључе у одредницу како би корисник читаву проблематику питања могао сагледати на једном месту.

На крају издања приложени су изводи из рецензија. Одабране рецензије квалификују *Појмовник* као подухват вредан хвале (737), целовит

речник савремених српских лингвистичких термина (738), каже се да информације које се наводе у *Појмовнику* могу задовољити потребе корисника различитог профила, од ученика до истраживача (739), као и да су аутори дали значајан допринос тумачењу термина (739). На основу размотрених особина овог издања, са рецензентима се морамо сложити. *Појмовник српских лингвистичких термина* представља важну полазну основу када је у питању стандардизација терминосистема српске лингвистичке науке. Електронска верзија овог издања нуди могућност непрестаног унапређивања и проширивања грађе, а наредна штампана издања се лако могу прилагођавати и ревидирати с обзиром на актуелне потребе. Тако би се, на пример, ради још боље прегледности, наредно издање могло допунити списком узбучених одредница са напоменом о областима којима одреднице припадају, како би се олакшао процес пре-траге и повећала ефикасност при употреби издања.

Александра Томашевић основне и мастер студије завршила је на Филолошком факултету у Београду, на Групи за српски језик и књижевност. Студент је докторских студија на Филолошком факултету и стипендиста Министарства науке, технолошког развоја и иновација. Од 2022. ангажована је на Институту за српски језик САНУ, на Одсеку за стандардни језик. Добитник је награде „Доситеја” 2019. године, као и стипендије за изузетно надарене студенте 2020. године. Учествовала на више конференција за младе филологе. Њена научна интересовања обухватају савремени српски језик (морфологија, синтакса, семантика и прагматика), нормативистику и методику наставе српског језика.

Aleksandra Tomašević completed the bachelor's and master's programs in Serbian Language and Literature at the Faculty of Philology in Belgrade. She is currently a doctoral student at the Faculty of Philology and a scholarship recipient from the Ministry of Science, Technological Development and Innovation. Since 2022, she has been engaged at the Institute for the Serbian Language, SANU, in the Standard Language Department. She won the Dositeja award in 2019, and received a scholarship for exceptionally gifted students in 2020. She has participated in several conferences for young philologists. Her research interests include contemporary Serbian (morphology, syntax, semantics and pragmatics), normative linguistics and teaching methodology.